

Фикримизча, ушбу ахборот-таҳлил департаменти фаолиятини унинг номига мувофиқ ҳолда, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги ваколатлар билан ҳам тўлдириш мақсадга мувофиқ.

Мухтасар қилиб айтганда, Ўзбекистон Республикаси Конституциясида Вазирлар Маҳкамасининг энг асосий ва муҳим ваколатлари белгиланган бўлиб, экология соҳасидаги тармоқ қонун ҳужжатларида ушбу ваколатлар янада тўлдирилган ва кенгайтирилган бўлиб, Ўзбекистон Республикаси Конституциясида белгиланган Вазирлар Маҳкамасининг фуқароларнинг экологик ҳуқуқлари ҳамда қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш, экология соҳасидаги Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Олий Мажлис қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишлари ижросини таъминлаш бўйича ваколатларини тармоқ экологик қонун ҳужжатларига ҳам киритиш мақсадга мувофиқ.

Адабиётлар рўйхати:

1. Каримов И.А. Асосий вазирамиз – жамиятимизни ислоҳ этиш ва демократлаштириш, мамлакатимизни модернизация қилиш жараёнларини янги босқичга кўтаришдан иборат: Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 23 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза // www.uza.uz.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови: Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза // www.uza.uz.
3. Сафаров Дж.И., Нуридуллаев А.А. Вазирлар Маҳкамасининг экология соҳасидаги ваколатларининг ҳуқуқий асослари // Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академиясининг Ахборотномаси. – Тошкент, 2015. – №4. – Б.20–24.
4. Усмонов М.Б. Табиатни муҳофаза қилишнинг конституциявий асослари / М.Х.Рустамбоев таҳрири остида. – Тошкент: ТДЮИ, 2002. – Б. 3–4.
5. Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига шарҳ / Масъул муҳаррир: проф. А.А.Азизхўжаев. – Тошкент: Ўзбекистон, 2008. – Б. 69–71.
6. Файзиев Ш.Х. Атроф табиий муҳит муҳофазаси дастаклари. Республикада экологик хавфсизликни таъминлашнинг конституциявий муаммолари // Ҳаёт ва қонун. – Тошкент, 1998. – №4. – Б. 38-40.

Д.Д.Артиков
ТДЮУ ўқитувчиси

ЮРИДИК ШАХСЛАР МАЪМУРИЙ ЖАВОБГАРЛИГИНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ

Аннотация: мақолада юридик шахслар маъмурий жавобгарлигининг ҳуқуқий табиати, уларни жавобгарликка тортишнинг ўзига хос хусусиятлари ёритилган ҳамда қонунчиликни такомиллаштиришга қаратилган таклифлар ишлаб чиқилган.

Таянч сўзлар: маъмурий жавобгарлик, маъмурий жазо, юридик шахс, ҳуқуқий таъсир чоралари.

Аннотация: в статье раскрывается правовая природа административной ответственности юридических лиц, особенности привлечения их к ответственности, а также разработаны предложения по совершенствованию законодательства.

Ключевые слова: административная ответственность, административное взыскание, юридическое лицо, меры правового воздействия.

Abstract: The article describes the legal nature of the administrative liability of legal persons especially bring them to justice and proposals to improve the legislation.

Key words: administrative liability, administrative penalty, legal entity, measures legal exposure.

Жавобгарлик кўп қиррали ва мураккаб ижтимоий ҳодиса ҳисобланади. Унинг ёрдамида бурч (мажбурият) англашилади, юриш-туриш ва унинг оқибатлари баҳоланади, норма талабларидан ташқари чиққанларга эса давлат ва жамоат номидан жавобгарликка тортиш белгиланади, етказилган зарар қопланади.

Юридик адабиётларда жавобгарлик тушунчаси турлича ифодаланган бўлиб, баъзан ўз қилимиши ва ҳаракати, шунингдек унинг оқибати учун объектив жавоб бериш, баъзан эса қонунда ўрнатилган талабни бузганлик учун субъектга нисбатан маълум даражада қўлланилган салбий оқибат деб таъриф берилади. Баъзилар юридик жавобгарлиқнинг турлари тўғрисида юридик, моддий ҳамда сиёсий турлари ҳақида сўз юритса, аксарият олимлар уни фуқаролик, маъмурий ва интизомий турларини ажратиб кўрсатадилар. Амалдаги қонунчиликка кўра, юридик шахсларнинг жавобгарлиги деганда асосан фуқаровий жавобгарлик назарда тутилади. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 48-моддасига кўра, юридик шахс ўз мажбуриятлари бўйича ўзига қарашли бутун мол-мулк билан жавоб беради. Юридик шахс муассиси (иштирокчиси) ёки унинг мол-мулкнинг эгаси юридик шахснинг мажбуриятлари бўйича жавоб бермайди, юридик шахс эса муассис (иштирокчи) ёки мулкдорнинг мажбуриятлари бўйича жавоб бермайди.

Юридик жавобгарлик орасида оммавий ҳуқуқий жавобгарлиқнинг бир кўриниши сифатида маъмурий жавобгарлик алоҳида ўрин тутди. Маъмурий жавобгарлик масаласи кўпгина ҳуқуқшунос олимлар томонидан тадқиқ қилинган бўлиб, уларнинг кўпчилиги ушбу масалага деярли бир хил ёндашганлар. Улар томонидан маъмурий жавобгарлик тушунчасига қуйидагича таъриф берилган: “маъмурий жавобгарлик – бу маъмурий ҳуқуқ нормалари билан тартибга солинган, маъмурий ҳуқуқбузарликни содир этган шахсга нисбатан ваколатли давлат органлари ва мансбдор шахслар

томонидан маъмурий процессуал тартибда маъмурий жазони қўллашдир” [3, 225-б].

Ўзбекистон Республикасида маъмурий жавобгарлик белгилашни бош манбаи бўлган Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига биноан юридик шахслар маъмурий жавобгарлик субъекти ҳисобланмайди. Лекин, хорижий мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб, юридик шахсларни маъмурий жавобгарлик субъекти сифатида баҳолаш мумкин. Жумладан, Европа мамлакатларида ушбу масаланинг ривожланиш тенденцияси кетмоқда. Ҳозирда Европа мамлакатларида юридик шахсларнинг жавобгарлик масаласида икки ҳил қараш юзга келган. Улардан бири Германия бошчилигидаги Греция, Португалия каби мамлакатлар томонидан юридик шахсларга нисбатан маъмурий жавобгарлик қўллаш назарда тутилган, яна бири эса Франция бошчилигидаги Голландия, Буюк Британия мамлакатлари юридик шахсларга нисбатан жиноий жавобгарликни белгилашни қўллаб-қувватлайдилар [4, 39–40-б]. Ушбу икки ҳил қараш ичида юридик шахсларга нисбатан маъмурий жавобгарлик белгилаш ҳозирда ривожланиб бормоқда. Маълумки, юридик шахс ўз мажбуриятлари бўйича ўзига қарашли бутун мол-мулк билан жавоб беради. Юридик шахсларга нисбатан маъмурий жавобгарлик асосан жарима кўринишида қўлланади.

Германия Федератив Республикасининг “Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги Акти” (“Act on Regulatory Offences”) нинг 30-моддасига кўра юридик шахслар маъмурий жавобгарлик субъекти ҳисобланади [5].

Ҳуқуқшунос олим Анка Попнинг таъкидлашича, Германияда бошқа қўллаб-қувватлайди Европа мамлакатларидан фарқли равишда, юридик шахсларга нисбатан маъмурий жавобгарлик белгиланган. Ушбу тизим юридик шахсларга нисбатан жиноий жавобгарлик белгилашда анча қулай, таъсирли ва, айниқса, уни қўллаш прецедураси ихчамдир [6, 5-б].

Германия қонунчилигида юридик шахсларга нисбатан маъмурий жавобгарликнинг белгиланганлиги жиноий жавобгарлик белгиланган давлатларга қараганда ижобий натижаларга олиб келди [7, 283-б]. Умуман айтганда, германиялик ҳуқуқшуносларнинг аксарияти юридик шахслар жиноятчи шахс бўлмайди деб ҳисоблайди. Фақатгина юридик шахсларни маъмурий жавобгарликка тортишни ўзи кифоя деб таъкидлайдилар [8, 23-б].

Италияда ҳам 2001 йилдан бошлаб юридик шахсларнинг маъмурий жавобгарлиги қонунчиликка киритилди. Жисмоний шахслар сингари юридик шахслар ҳам маъмурий жавобгарлик субъектига айланди [9].

Юридик шахсларнинг маъмурий жавобгарлик масаласи Россия Федерациясининг Маъмурий ҳуқуқбузарлик кодексининг 2.10-моддасида акс этган. Унга кўра юридик шахслар содир этган ҳуқуқбузарлиги учун Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги кодекс ва қонунлар бўйича жавобгарликка тортилади [2].

Шунингдек, Белорусь Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги кодексининг 4.8-моддасига биноан, юридик шахслар ушбу Кодекснинг махсус қисмида санкция белгиланган модда бўйича жавобгарликка тортилади деб белгилаб қўйилган.

Маълумки, шахс томонидан маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этилса, унга нисбатан маъмурий жавобгарлик белгилаш учун унинг ҳуқуқбузарлигининг юридик таркиби муҳим аҳамиятга эга.

Ҳозирги кунда юридик шахсларга нисбатан маъмурий ва жиноий жавобгарликни белгилашда ҳуқуқбузарликни субъектив томонини аниқлаш муаммо бўлиб келмоқда. Маълумки, оммавий ҳуқуқ сифатида маъмурий ва жиноий жавобгарлик учун шахс ҳуқуқбузарлигининг таркибий элементи сифатида субъектив томонни аниқлаш муҳим аҳамиятга эга. Жумладан, ушбу муаммоли вазият туфайли юридик шахсларга нисбатан жиноий жавобгарликни ўрнатиш юзасидан олимлар икки ҳил қарашни илгари сурадилар. Биринчи гуруҳ олимлар, жумладан, Р.Филлимор, Г.Иванов ва бошқаларнинг фикрича, юридик шахсларда ҳис қилиш ва фикрлаш хусусиятининг йўқлиги, уларни қонун ҳужжатларига риоя қилиш руҳида тарбиялаш имконияти бўлмаганлиги, жамоани субъект сифатида жавобгар қилиб бўлмаслиги, юридик шахсда жазони ҳис этадиган виждон, қалб, вужуднинг мавжуд эмаслиги, бундан ташқари, корпорация юридик фиксия (ҳақиқатга тўғри келмайдиган бирор-бир аниқ мақсадни кўзлаб олган равишда ўйлаб топилган юридик ҳолат) ҳисобланиб, қонунда ўрнатилган *actus reus* (айбли ҳаракат) ҳамда *mens rea* (эркнинг айбдорлиги, айб) талабларига жавоб бера олмаслиги сабабли жиноий жавобгарликка тортиб бўлмаслигини таъкидлайдилар. Иккинчи гуруҳ олимлар – А. Бастрикин, О.Ремизова, Р. Яппаров, Н.Москвитин, С.Бойко ва бошқалар юридик шахснинг қилмиши учун жиноий жавобгарликни белгилаш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайдилар. Уларнинг фикрича, кўпчилик жиноятлар бевосита юридик шахслар иштирокида содир қилинганда, уларнинг раҳбарлари жиноий жавобгарликка тортилиб, жиноятнинг асосий ячейкаси бўлмиш юридик шахслар жавобгарликка тортилмасдан, баъзан жиноий йўл билан топилган даромадлар ва жиноят воситалари мусодара қилинмаяпти [10, 53–56-бетлар]. Юридик шахслар ҳуқуқбузарлигининг субъектив томонини аниқлашда анча мураккаб вазифа эканлигини кўпчилик олимлар таъкидласа, баъзи олимлар уни асослашга ҳаракат қилганлар.

Ю.М.Козловнинг таъкидлашича, юридик шахсларнинг маъмурий ҳуқуқбузарлигининг субъектив томони деганда, маъмурий ҳуқуқбузарлик қилишда юридик шахс ва унинг вакиллари (ишчилар, муассислар, мансабдор шахслар ва бошқалар) ўртасидаги муносабат тушунилади [11, 345-б].

Ушбу фикрни И.А.Хамедов ҳам қўллаб-қувватлайди. Унинг фикрича, юридик шахсларнинг маъмурий ҳуқуқбузарлигининг субъектив томони қонунга хилоф ҳаракат қилишда ташкилотнинг коллективи, таъсисчиси ва мансабдор шахсларининг алоқасидир [12, 389-б]. Албатта, ушбу фикрда ҳам асослар етарли. Чунки юридик шахснинг фаолияти жамоавий характерга эга бўлиб, у томонидан содир этилган ҳуқуқбузарлик ҳам улар ўртасидаги муносабат маҳсули бўлади. Лекин, амалда буни аниқлаш анча мураккаб жараён.

Н.Хаттобовнинг таъкидлашича, юридик шахс ҳуқуқбузарлигидаги энг мунозарали масала унинг айби масаласидир. Чунки айб уни содир этган субъектнинг хоҳиш-истаклари, ички кечинмалари билан белгиланади. Бу қоида жисмоний шахснинг айбини аниқлашга нисбатан татбиқ этилади. Юридик шахснинг қонунда назарда тутилган белгиларга жавоб берадиган корхона, ташкилот ёки муассаса эканидан келиб чиқсак, уларда бундай хусусиятлар мавжуд бўлмаслиги ўз-ўзидан равшан [13].

Баъзи олимлар томонидан юридик шахсларга нисбатан маъмурий жавобгарлик белгилашда унинг ҳуқуқбузарлигининг субъектив томонига эътибор қаратмасликини таъкидлаб ўтадилар. Жумладан, Ш.Қобиловнинг кўрсатиб ўтишича, субъектив белги жавобгарлик чораларининг маъмурий ҳуқуқий белгисини инкор қилиш учун ишончли мезон бўла олмайди. Бир қатор мамлакатларнинг табиатни муҳофаза қилиш фаолиятида юридик шахсларнинг маъмурий жавобгарлиги кенг қўлланилади. Бизнинг қонунчилигимиз тарихида ҳам юридик шахслар маъмурий жавобгарлигининг субъектлари бўлган ҳоллар учрайди. Қандайдир сабабга кўра, у ёки бу жавобгарлик чораси тегишли кодификацияланган қонунчиликка киритилмай қолган бўлса ҳам, бу ҳолат уларни турга мансублигининг ўлчови бўлиб хизмат қила олмайди[14,60-6].

Демак, юридик шахсларнинг маъмурий ҳуқуқбузарлиги субъектив томонини аниқлаш анча мураккаб жараёндир. Бизнингча, баъзи олимлар фикрига таяниб, юридик шахслар ҳуқуқбузарлигини субъектив томонини аниқлаш имкони бўлмасада, лекин уни ушбу жавобгарлик субъекти сифатида инкор этиш мақсадга мувофиқ эмас.

Бугунги кунда юридик шахсларнинг маъмурий жавобгарлиги белгилашдаги мунозарали масалалардан яна бири уларга нисбатан қўлланиладиган маъмурий жазо чораларининг доирасидир. Жумладан, ҳозирда қонунчилигимизда “ҳуқуқий таъсир чоралари” деб номланиб келинаётган фаолиятни тугатиш, фаолиятни тўхтатиб туриш, фаолиятни қайта ихтисослаштириш, айрим фаолият турлари билан шуғулланиш учун лицензияларнинг амал қилишини тугатиш ва лицензияларни бекор қилиш чораларида маъмурий жазо белгилари мавжудлигини кўриш мумкин. Ушбу масаланинг экологик қонунчилик томонига эътибор қаратайлик. Ўзбекистон Республикаси “Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида” ги Қонуннинг 48-моддасига биноан, корхоналар, ташкилотлар, иншоотлар ва бошқа объектларнинг инсон саломатлигига ёки яшаш шароитига, табиий ресурсларга, муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларга зарарли таъсир этган ёки бундай таъсир этиш хавфи туғилган тақдирда уларнинг фаолияти чекланиши, тўхтатиб қўйилиши, зарарли таъсир этиш сабабларини бартараф этишнинг имкони бўлмаган тақдирда эса тугатилиши ёки ўзгартирилиши мумкин [1]. Бундай объектларнинг фаолиятини чеклаш, тўхтатиб қўйиш, тугатиш ёки ўзгартириш ҳамда айни вақтда уларни пул билан таъминлашни тўхтатиш хусусидаги қарорларни давлат ҳокимияти ва бошқарув идоралари, ўз ҳуқуқ доирасига мувофиқ табиатни муҳофаза қилиш идоралари чиқарадилар. Кўрсатилган чоралар тадбиркорлик субъектларига нисбатан суд тартибиде қўлланилади, бундан фавқулодда вазиятлар, эпидемиялар ҳамда аҳолининг ҳаёти ва саломатлиги учун бошқа реал хавф юзага келишининг олдини олиш билан боғлиқ ҳолда фаолиятни ўн иш кунидан кўп бўлмаган муддатга тўхтатиб қўйиш ҳоллари мустасно. Ушбу чораларни жавобгарлиқнинг қайси турига мансублигига аниқлашда ҳуқуқий адабиётларда турли ҳил қарашлар мавжуд. Баъзи олимлар жавобгарликни махсус тури шаклланаётгани ҳақида таъкидлайдилар. Баъзи олимларнинг нуктаи назари бўйича бу чоралар жавобгарликни мустақил тури сифатида изоҳланади. Учинчи гуруҳ олимлар уларни маъмурий жавобгарлик чорасига киритадилар.

Ўз навбатида, хорижий мамлакатларда ушбу жазо кўринишлари маъмурий жавобгарлик чораси сифатида ҳисоблаш ҳоллари мавжуд. Жумладан, Россия Федерациясининг Маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги кодексининг 3.12-моддасига биноан, фаолиятни тўхтатиб туриш шахс, юридик шахс ташкил этмасдан фаолият юритаётган тадбиркор, юридик шахс, унинг филиали, вакили, таркибий қисми, ишлаб чиқариш участкасининг фаолиятини вақтинчалик тўхтатиш ҳисобланиб, тўқсон суткагача қўлланилади.

Бизнингча, ушбу жазо чораларини маъмурий жавобгарлик чорасига киритиш мақсадга мувофиқ. Уларни маъмурий жавобгарликка киритишни инкор этувчи энг асосий сабаб жавобгарлик субъекти бўлиб келган. Чунки ушбу чоралар ҳам юридик шахсларга, ҳам жисмоний шахсларга нисбатан қўллansa, маъмурий жавобгарлик фақатгина жисмоний шахсларга нисбатан қўлланилади деб ҳисоблайдилар. Лекин ушбу сабаб таҳлил қилинаётган жазо чораларини маъмурий жавобгарлик чорасига киритишга тўсқинлик қила олмайди.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш лозимки, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига юридик шахсларнинг маъмурий жавобгарлигини киритиш, уларга нисбатан қўлланиладиган маъмурий жазо чоралари доирасини аниқлаш ҳозирги замон маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги қонунчилик олдидаги энг долзарб вазифадир.

Адабиётлар рўйхати:

1. “Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида” ги 1992 йил 9 декабрдаги 754-XII сон Қонун //Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1993 й., 1-сон, 38-модда.
2. Кодекс РФ об административных правонарушениях. Глава 2. [Статья 2.10]
3. Бахрах Д.Н., Россинский Б.В., Старилов Ю.Н. Административное право. Учебник для вузов. – М., 2004, – Б. 484-485; Габричидзе Б.Н., Чернявский А.Г., Ким Кимэн А.Н. Административное право. Учебник. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – Б. 225-228.
4. Vermeulen G., De Bondt W. and Ryckman C. Liability of legal persons for offences in the EU. Antwerpen | Apeldoorn | Portland Maklu 2012 p.39-40
5. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_owig/englisch_owig.html (Act on Regulatory Offences in the version published on 19 February 1987 (Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt] I p. 602), last amended by Article 4 para. 58 of the Act of 7 August 2013 I 3154, 2014 juris GmbH, Saarbrücken)
6. Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence. Anca Iulia Pop, Michigan State University College of Law 1-1-2006, p. 5
7. Corporate Criminal Liability: Model Penal Code Section 2.07 and the Development in Western Legal Systems, Roland Hefendehl, *Buffalo Criminal Law Review*, Vol. 4, No. 1 (April 2000), pp. 283-300
8. Vermeulen G., De Bondt W. and Ryckman C. Liability of legal persons for offences in the EU. Antwerpen | Apeldoorn | Portland Maklu 2012, pp. 23
9. The system of Administrative Liability of Legal entities under the 8th June 2001 Legislative Decree n.231, Di Guido Molinari, Rome 2008
10. Бердиев Ш. Юридик шахслар қилмиши уни криминализация ва пенализация қилишнинг ҳуқуқий асослари. // Ҳуқуқ ва бурч, №1/2014, 53-56-бетлар.

11. Административное право. Учебник / Под ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова. – М., 1999. – С.345
12. Хамедов И.А., Хван Л.Б., Цай И.М. Административное право Республики Узбекистан. Общая часть. Учебник. – Т., 2012. – С.389
13. <http://huquqburch.uz>
14. Қобилов Ш., Экологик қонунчиликни бузганлик учун юридик жавобгарликнинг такомиллаштириш муаммолари. Юридик фанлар номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т.: 2002, – Б. 60.

Н.А.Ашурова,
ТДЮУ докторанти,
юридик фанлари номзоди

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА ГАРОВГА ҚЎЙИЛГАН МОЛ-МУЛҚДАН ФОЙДАЛАНИШ ШАРТЛАРИВА ТАРТИБИ

Аннотация: мақолада тадбиркорлик фаолиятида гаровга қўйилган мол-мулкдан фойдаланиш шартлари ва талаблари, гаровга қўйилган мол-мулкни сақлаш билан боғлиқ мажбуриятларни бузиш масалалари ўрганилган. Муаллиф тадбиркорлик фаолиятида гаров муносабатларини қўллашни бузиш ҳолатларини таҳлил қилар экан, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексини такомиллаштиришга оид таклифларни илгари суради.

Калит сўзлар: тадбиркорлик фаолияти, гаров, мол-мулк, гаровга олувчи, гаровга қўювчи, гаров нарсаси, шартнома шартларининг бузилиш ҳолатлари, ҳуқуқлар гарови.

Аннотация: в статье изучены вопросы условия и требования использования, а также нарушений обязательств, связанных с хранением, оставленной под залог собственности в предпринимательской деятельности. Анализируя нарушения отношений залога в предпринимательской деятельности, автор выдвигает предложения по совершенствованию Гражданского кодекса Республики Узбекистан.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, залог, собственность, залогополучатель, залогодатель, предмет залога, случаи нарушения условий договора, залог прав.

Abstract: the article studied the issues of terms and conditions of use, as well as breaches of obligations related to the storage, left the security of property in business. Analyzing violations of collateral relations in entrepreneurial activity, the author puts forward proposals to improve the Civil Code of the Republic of Uzbekistan.

Key words: entrepreneurship, mortgage, property, pledgee, the pledgor, the collateral, for breach of contract, the pledge rights.

Тадбиркорлик фаолиятида турли шартномалар асосида мол-мулкдан фойдаланиш кенг қўлланилади. Бунда тадбиркорлик фаолияти субъекти ўзгалар мол-мулкдан фойдаланиш эвазига ўз бизнесини юритиши билан бирга, ўзига тегишли мол-мулкни фуқаролик муомаласига киритиш орқали ҳам даромад олишга қаратилган фаолият юритиши мумкин. Тадбиркорлик фаолияти субъектининг ўзига тегишли мол-мулкни фуқаролик муомаласига киритиш орқали ўз фаолиятини юритиш, ўз мол-мулкни эркин тасарруф этиш усулларида бири гаров муносабатларидир. Бунда гаров муносабатлари тарафларига бир қатор ҳуқуқ ва мажбуриятлар юклатиладики, бу ҳуқуқ ва мажбуриятлар тадбиркорлик субъекти мол-мулкнинг ҳуқуқий режимини белгилашда алоҳида ўрин тутди.

Умумий қоидага кўра, гаров шартномаси иккиламчи характери касб этадиган ҳуқуқий муносабат сифатида эътироф этилади. Муайян бир фуқаролик-ҳуқуқий шартнома бўйича юзага келадиган мажбуриятлар бажарилишини таъминлаш воситаси сифатида гаров шартномаси қарздорнинг мол-мулкни фуқаролик муомаласи чеклаш ҳамда унда назарда тутилган